

tartalmazza a gyermekek testi fenyegetésének expressis verbis tilalmát, noha valamennyi OECD állam tiltja a testi fenyegetés alkalmazását a jogrendszerében és az országok többségében jogellenes az iskolákban is. S több országban is közel vannak ahhoz, hogy hasonló jogi lépéseket vezessenek be.

Az ENSZ Gyermekjogi Konvenció alapján és a jelentős politikai, jogi és morális nyomás eredményeképpen mint azt a jelentés bizonyítja, egyre nyilvánvalóbbá válik mindenki számára, hogy a gyermekekkel szemben alkalmazott erő-

szak az emberi jogok megszegése, akárhol történik is (beleértve a családi otthonokat is).

A gyermekek erőszak, bántalmazás, kizsákmányolás elleni védelme, az UNICEF legfontosabb prioritásai közé tartozik, a védőoltások, a mindenki számára hozzáférhető oktatás elérhetősége, a HIV/AIDS fertőzés gyermekek közötti terjedésének megakadályozása és a kora gyermekkori gondoskodás biztosítása mellett. Mindez annak érdekében, hogy minden gyermek a lehető legjobb feltételekkel kezdhesse az életet.

■ A kutatásban szereplő anyagok elérhetőek angol, francia, spanyol és olasz nyelven, valamint letölthetőek a jelentés angol nyelvű másolatai is az IRC elektronikus hírszobájában:

<http://www.unicef-icdc.org/press-centre/indexNewsroom.html>

Ki a hibás?

■ A GYERMEK SZEXUÁLIS BÁNTALMAZÁSÁNAK TÁRSADALMI MEGÍTÉLÉSE

A gyermekek szexuális bántalmazásának okai - mint a gyermekbántalmazás valamennyi formájánál - sokoldalúak. Az emberek eltűnődnek, hogy ennek a magatartásnak a gyökerét az emberi természetben kell-e keresni, vagy abban, ahogyan élünk. Ha ez a magatartás a fiatal gyermekkel szembeni rossz bánásmóddal is együtt jár, akkor a gyermekek védelméről alkotott vélemények szülői és társadalmi felelősségről, az okoknak és a vádaknak további formáit hozzák elő. Deborah Daro cikkét (megjelent: Child Abuse - Neglect 26 (2002) 1131-1133) Gyurkó Szilvia ismerteti.

Általában, ha ilyen bántalmazásról hallunk, akkor a személyes habitusunk vagy az a meggyőződésünk határozza meg álláspontunkat, hogy mit tartunk társadalmilag elfogadhatónak, ezek pedig egyrészt tapasztalatainkból, másrészt olvasmányélményeinkből fakadnak.

Steven Collings a folyóirat (Child Abuse - Neglect - A szerk.) egy korábbi számában megjelent cikke (Collings, 2002) azt vizsgálja, hogy az emberek hogyan alakítják ki okozati magyarázataikat - álláspontjukat -, ha újságcikkek jelentik az egyedüli forrást számukra. Számos társadalmi probléma esetében, amit az emberek az újságokban olvasnak vagy az esti híradóban hallanak, befolyásolja a problémával vagy a probléma jellegével kapcsolatos percepciójukat. A szerző magyarázata szerint megkérdőjelezhető, de tény, hogy a médiumokban szereplő esetek általában a gyermek szexuális bántalmazásáról szólnak, a közvélemény pedig leginkább az újságcikkekből szerzi a szexuális abúzus problémájával kapcsolatos értesüléseit. Ez pedig befolyásolja, hogy milyen politikát fog a közvélemény támogatni a különböző büntetőjogi vagy terápiás reakciók közül.

Collings két újságcikket (egy valósat és egy kitaláltat) adott

kísérleti alanyoknak, hogy a tapasztalatok alapján körvonalazzon két ellentétes elképzelést. Az egyik esetben a bántalmazó nem volt rokona az áldozatnak és a bántalmazás nyilvános helyen történt. A másik esetben a bántalmazó az áldozat apja volt és az otthonában bántalmazta a gyermeket. Mindkét példában az áldozat 12 éves gyermek volt, és a bántalmazó erőszakot is alkalmazott ellene. A kísérletvezető egyik központi hipotézise az volt, hogy a válaszadókat kevésbé kötelezi kauzális gondolkodásra a leírt bántalmazás, ha az abban szereplő magatartás egybevág az ő személyes előfeltevéseivel arról, hogy mi váltja ki a gyermekek szexuális bántalmazását. Újságcikkek használata a kísérletben sokkal természetesebb, mint az ilyen kutatásoknál általában használt kérdőíves esetleírások, hiszen az újságcikkek általában nem tartalmazzák azokat a különleges, apró részleteket, amiket a gondosan strukturált esettanulmányokra épülő kutatások. Az újságcikkek, mivel nem teljeskörűen informálnak, az átlagolvasó számára általában hozzáférhetően azt az információs szintet reprezentálják, amelyre építve az emberek kialakítják a szexuális gyermekbántalmazás jelenségével kapcsolatos álláspontjukat.

A cikk közli azt is, hogy a válaszolók sokkal jobban megküzdöttek a második esetbeli bántalmazás okainak meghatározásával, hiszen meg kellett próbálniuk azonosítani az apa magatartását a saját „szülőségükről” alkotott morális elképzelésekkel. A válaszadók elsőpró többsége - mindkét esetben - a bántalmazót találta hibásnak, és csak a válaszadók 2 százalékának ok-okozati elemzése tartalmazta az áldozat „bűnösségét” is. Többen úgy találták, hogy ez a felelősségbeli hangsúlyeltolódás a támadó személyes bűneként értékeli az abúzust. Ezeknek az ok-okozati magyarázatoknak csak mintegy 12 százaléka kapcsolódott szociális és kontextuális kondíciókhoz, azaz a válaszolók sokkal kényelmesebbnek találták a támadót hibáztatni, mint a társadalmi szerkezetben rejlő azon elemeket, amelyek lehetővé tették, hogy a bántalmazó átlépje a megengedhető határt, vagy amelyek engedték, hogy azt higgye,

amit tesz az nem rossz, nem káros.

Míg a kutatásban szereplő két eset alapján azt mondhatjuk, hogy a közvélemény vonakodik a szexuális abúzus áldozatát is hibáztatni, érdemes elgondolkozni azon, hogy milyen eredményre jutottunk volna, ha az áldozat idősebb lett volna, vagy a nemi erőszakot egy olyan tinédzseren követték volna el, aki késő este tér haza egy buliból – ahol még alkoholt is fogyasztott. Logikusnak tűnik, hogy ilyen körülmények esetén a felelősség-megállapítás jóval változatosabb lett volna, mert a válaszolók a „helyteleníthető magatartások kiegyenlítését” keresték volna. Mielőtt azonban Collings megállapításait teljes mértékben elfogadnánk, fontosnak tűnik megvizsgálni, hogy az esetek milyen elemei tudják kijátszani a közvélemény jóakarátát, és helyezik a szexuális abúzusért való felelősséget a támadó vállára, tekintet nélkül az áldozat korára vagy magatartására.

Az alábbi eset azt sugallja, hogy a közvélemény mégis sokkal ellentmondásosabban ítéli meg ki a hibás a gyermekbántalmazásos esetekben. Az egyéneknek ugyanis nem ritka, hogy enyhítő körülményként ítéli meg, amikor a bántalmazásként „felcímkézett” esemény a társadalom egy részében elfogadott viselkedést vagy attitűdöt takar, vagy érthetővé válik, ha a megfelelő társadalmi kontextusba helyezzük. A tanulmány szerzője szerint ezt a különbségtételt figyelhettük meg, amikor az Egyesült Államok Katolikus Biborosi Kara eltérően ítélte meg egy papot, aki rendszeresen fiatal fiúkat zaklatott és egy másik papot, aki alkoholos befolyásoltság alatt egy 16 éves lánnyal szexuálisan „gyöngéd” volt. Bár a két eset között jól körülhatárolható különbségek vannak, de mindkettő jól reprezentálja a hatalommal való visszaélést, morálisan védhetetlenek és természetesen mindkettő bűncselekmény. A rossz cselekedetek részrehajló megítélése – a bántalmazó magatartásának különböző aspektusokból való megközelítésén keresztül – azt jelzi, hogy súlyos problémát jelent egy egységes és hatásos állami politika kialakítása.

Komoly feladatot jelent annak megértése – vélekedik Daro -, hogy az olvasók hogyan használják az atipikus információkat, amikor újságolvasás után ítéletet alkotnak egy gyermekbántalmazásos eset súlyosságáról vagy okairól. Egy demokratikus társadalomban – ahol a választók szavazatai alapján kerülnek ki a törvényhozók és a komoly társadalmi problémák megoldását célzó programok elfogadói – erősen kritikus, hogy a közvélemény értékelései a jelentősebb állami programokat is befolyásolhatják.

A gyermekek szexuális bántalmazása esetében az okozati percepciók befolyásolják, hogy mikor követel a közvélemény keményebb büntetőjogi reakciót, és mikor támogat inkább egy terápiás beavatkozást az elkövető – vagy éppen az áldozat – számára.

Ezek az elvárások szintén befolyásolják a gyermekek bántalmazóval szembeni ellenállását erősítő, a potenciális támadók magatartását befolyásoló, vagy az abúzus társadalmi feltételeinek megváltoztatását célzó prevenciók erőfeszítések társadalmi támogatását. Ebben a kontextusban fontosnak tűnik az írott és az elektronikus média számára, hogy a lehető legtel-

jesebb képet fessék a problémáról, és így biztosítsák az olvasó számára, hogy megértse az abuzív magatartásnak és az áldozatá válásnak mind az individuális, mind a kontextuális szintjét.

A cikk szerzője kifejti, hogy a média miként képes a gyermekek szexuális bántalmazásának alapos felderítésére. Folyamatosan kerülnek napvilágra a katolikus klérus által elkövetett – elég széles kauzális skálán mozgó – abúzusok. Az egyes történetek leginkább a papok pszichológiai állapotát helyezik középpontba: nőtlen férfi, aki cölibátusban éli az életét; a homoszexuálisok arányára a papi pályán; vak tiszteletadás övezi a klérust számos közösségben; az egyház a saját elszigetelt hierarchiájában tartja a döntést. Ezek a történetek, és a közvélemény válaszreakciója erőteljes szerepet játszanak azoknak az áldozatoknak a támogatásában, akik felfedik abúzusukat. A közvélemény pedig a „semmit nem hiszünk el” állapotból a „mindent elhiszek” állapotba esik. Ebben a folyamatban a média fontos szerepet játszik és – ahogy Collings sugallja – a gyermekbántalmazások sok-sok esetét kellő pártatlansággal és gondosan kell megközelíteniük.

A cikk írójának véleménye az, hogy – Collings következtetéseivel ellentétben – a közvélemény szemében nem csökken az elkövetők bűnössége attól, hogy egyre több híradás szól bántalmazásos esetekről. A személyes felelősséget inkább az csökkenti, ha valamennyi okozati kiváltó tényezőt bemutatnak, s ezzel segítik a közvéleményt, hogy jobban megértsék, hogyan tudják a gyermekeiket igazán megvédeni. Annak a teljes körű megértése, hogy a társadalmi normák és standardok hogyan vezethetnek – közvetlen vagy közvetett módon – abúzushoz, sokkal hatásosabb válaszreakcióra ad lehetőséget, hiszen segíthet a közvéleménynek és a politikusoknak is felismerni a kapcsolatot az okoztatás között, amit „még elfogadhatóként” tolerálunk és egy szexuális bűncselekmény elkövetése között.

Végül, a média felelőssége megmarad abban, hogy az eseteket alapos kutatás után és objektívan tálalják: gondoskodjanak a megfelelő üzenetről és gyakorlati következtetésekről. Természetesen az olvasók felelőssége megmarad az üzenet felhasználásában, és természetesen a gyermekbántalmazó is felelős tettéért. Hiba lenne tehát egy olyan „információs rendszert” kialakítani, aminek az a célja, hogy fenntartsa azt az üzenetet, hogy az elkövető hibáztható egyedül az abúzusért.

Sok gyermek érzi egy adekvát gyermekvédelmi rendszer hiányát, és kevés felnőtt érdeklődik az ő életük iránt, vagy tesz erőfeszítéseket az egészséges fejlődésük érdekében.

Deborah Daro határozott álláspontja, hogy mi mindannyian „benne” vagyunk a „sikeres” gyermekbántalmazási esetek feltételeinek megteremtésében, és ezért sietünk annyira az elkövetőt hibáztatni – hiszen szükségünk van arra, hogy ne érezzük a változások szükségessége miatti felelősségünket. Mi, szakértők, akik a gyermekbántalmazások területén dolgozunk, megosztozunk a gyermekbántalmazások hatékony megelőzéséért való kollektív terhen, és gondoskodnunk kell az áldozatoknak és az elkövetőknek nyújtott adekvát terápiás intervenció megteremtéséért.